

KARADENİZ

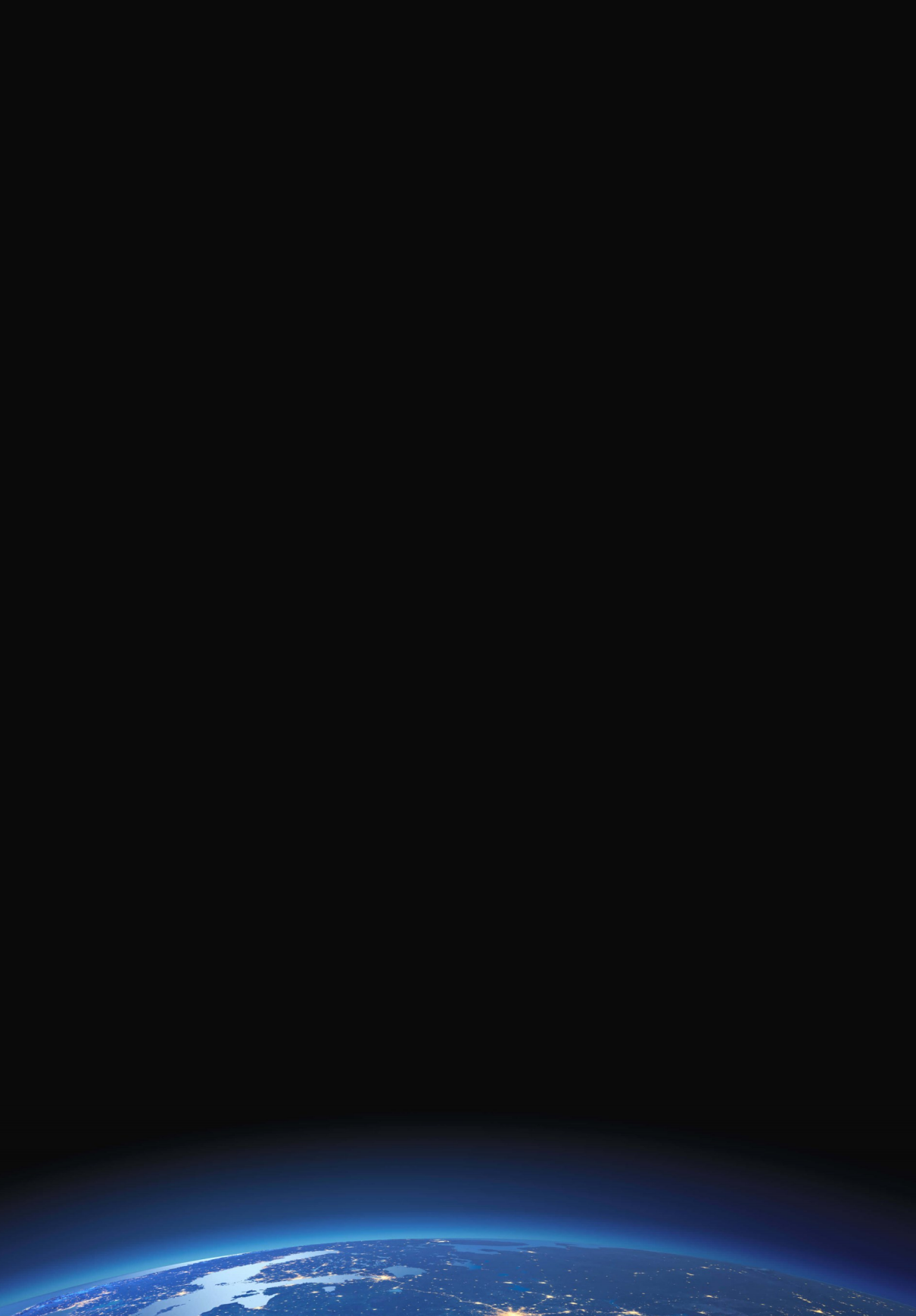
2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbasıoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021..	13
RUKİYE PATAN	
44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021	53
HÜLYA KINIK	
Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan'da Beklentiler	75
VAHİT GÜNTAY	
Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021	103
DİLEK KARADENİZ TOPAL	
Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021	135
HASAN YILMAZ	
Doğu'nun Gölgesinde Batı'ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021	177
ESRA ÇİL AYDOĞDU	

Avrupa'nın Karadeniz'deki Stratejik Limanı Romanya: 2021
..... 221

EDA TUTAK

Rusya'nın 2021 Görünümü 259

YAŞAR SARI

İşgal Tehdidi Altında Ukrayna'nın Bir Yılı: 2021. 303

ADNAN SEYAZ

Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021. 335

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

Biden'in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına
Yansımaları 373

MURAT ÜLGÜL

NATO ve Rusya'nın Geniş Karadeniz Havzasındaki
Mücadelesi: 2021 409

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve GÖKHAN ÖÇALAN

Geniş Karadeniz Havzası'nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği:
Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi 435

MÜGE YÜCE

2021 Yılıını Geride Bırakırken Avrupa Birliği'nin Geniş
Karadeniz Havzası Stratejileri 455

FEVZİ KIRBAŞOĞLU

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınıraşan Sorunlar

Karadeniz'de Göç ve Sınır Politikaları 493

HAKAN ÜNAY ve MURAT ÇEMREK

Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları
Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar..... 519

İSMAİL KÖSE

Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri 549

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri 577

SÜLEYMAN TEMİZ ve AHMET ATEŞ

YAZARLAR 605

TAKDİM

Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi ikinci yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2021 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2021 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on sekiz makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2021 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2021'i değerlendirdiği "*Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2021 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021” makalesi; Vahit Güntay “Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan’da Beklentiler”; Dilek Karadeniz Topal “Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021”; Hasan Yılmaz “Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021”; Esra Çil Aydoğdu “Doğu’nun Gölgesinde Batı’ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021”; Eda Tutak “Avrupa’nın Karadeniz’deki Stratejik Limanı Romanya: 2021”; Yaşar Sarı “Rusya’nın 2021 Görünümü”; Adnan Seyaz “İşgal Tehdidi Altında Ukrayna’nın Bir Yılı: 2021”; Gökhan Öçalan “Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “Biden’in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına Yansımaları”; Fevzi Kırbaşoğlu ve Gökhan Öçalan’ın “NATO ve Rusya’nın Geniş Karadeniz Havzasındaki Mücadelesi: 2021”; Müge Yüce’nin “Geniş Karadeniz Havzası’nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği: Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi” ve Fevzi Kırbaşoğlu’nun “2021 Yılı Geride Bırakırken Avrupa Birliği’nin Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Hakan Ünay ve Murat Çemrek “Karadeniz’de Göç ve Sınır Politikaları”; İsmail Köse “Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri”; Süleyman Temiz ve Ahmet Ateş “2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

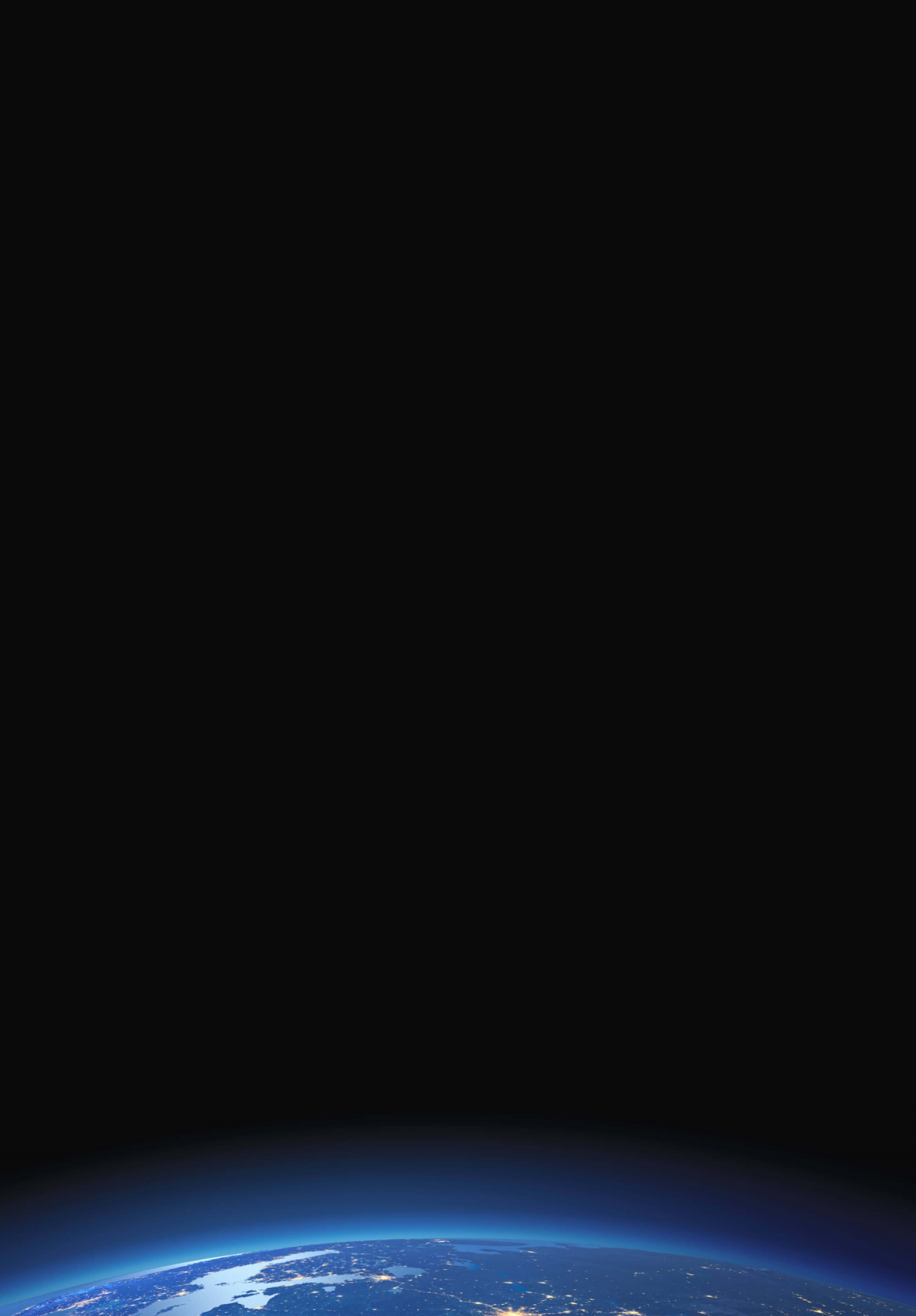
ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Temmuz 2022

Uluslararası
Aktörler ve Geniş
Karadeniz
Havzası

2. BÖLÜM

2021 YILINI GERİDE BIRAKIRKEN AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENİŞ KARADENİZ HAVZASI STRATEJİLERİ¹

Fevzi Kırbaoğlu

[Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Giriş

Karadeniz, Doğu Avrupa, Balkanlar ve Kafkasya bölgeleri ile Anadolu yarımadası arasında kalan, yaklaşık olarak dört yüz bin kilometre kare alana ve dört bin kilometre uzunluğunda sahil şeridine sahip olan yarı kapalı bir denizdir. Hazar, Baltık ve Kuzey Denizi ile Atlantik Okyanusu gibi önemli su yollarıyla bağlantıları bulunan Karadeniz, değişik sosyokültürel yapılarla haiz Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya, Türkiye ve Ukrayna tarafından çevrelenmektedir. Bu hususiyetleri göz önüne alındığında Karadeniz'in farklı coğrafi unsurların geçiş rotaları içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Karadeniz'in Halford J. Mackinder, Alfred T. Mahan, Nicholas J. Spykman ve Hausy Sciaklian gibi çağdaş teorisyenlerin fikirlerinden hareketle, Avrasya'nın deniz kalpgahınının merkezinde konuşlandığı ve dünya adasının denetimini ele geçirmek isteyen aktörlerin daha

¹ Bu çalışma, "Avrupa Birliği'nin Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri: 2021 Yılı'nın Değerlendirilmesi" başlığıyla 12-13 Mayıs 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen "II. Uluslararası Sosyal ve Hukuk Çalışmaları Kongresi"nde sunulmuş ve bildiri özet kitapçığında yayınlanmıştır. Bu çalışma özet metnin geliştirilmiş halidir.

uygulanabilir politikalar üretmesi gerektiği özellikler kazandığı iddia edilmektedir (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021).

Avrasya ile Orta Doğu'yu buluşturan ve merkez bölgeye kolay ulaşım fırsatları sunan Karadeniz'in jeostratejik önemi sayesinde dünyanın en ciddi kavşaklarından biri olarak kabul edilmesine rağmen hangi referans nesnelere kapsamına aldığı tartışmalıdır. Bu doğrultuda Karadeniz, Avrupa'nın güvenliği ve geleceği için belirleyici role sahip olan, siyasi ve toplumsal kültürleri birleştiren medeniyet bölgesi (Tassinari, 2006); çevresindeki ülkelerle sınırlı bir alan; Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) üyelerine karşılık gelen bir bölge ya da Avrupa Komisyonu'nun altı kıyı devletinin yanı sıra Azerbaycan, Ermenistan, Moldova ve Yunanistan'ı da bölgesel birimler gibi gördüğü geniş bir havza olarak adlandırılabilir (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021). Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemin ürünü olan bu bakış açıları Karadeniz'in çoğunluğun mutabık kalacağı şekilde tarif edilmesini engellediği için Mackinder tarzı jeopolitik kalpgahın merkezinde yer alan bir pivot mu yoksa tampon veya sınır bölgesi mi olduğunun belirsizliğini sürdürdüğü ifade edilmektedir (Triantaphyllou, 2012).

Yukarıda vurgulanan belirsizliklere karşın, küresel arenada faaliyet gösteren Avrupalı ulusların Karadeniz'e yönelik milli menfaatleri iktizasınca kavramsal ve tanımsal yaklaşımlar getirmiş olması, havzada daha etkin politikalar izlenebileceğine dair ipuçları vermektedir. Dolayısıyla bu çalışma Avrupa Birliği'nin (AB) Geniş Karadeniz Havzası'nda ne yönde ilerlediğini görebilmek için söz konusu ipuçlarının takip edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu minval üzere çalışmada, Karadeniz'in nasıl bir dönüşüm sürecine girdiği analiz edilerek, AB'nin bu sürece hangi perspektiften yaklaştığı araştırılacak; ardından AB'nin, Geniş Karadeniz özelinde, komşu ülkelere yönelik geliştirmiş olduğu stratejilerinin temelleri ortaya konularak, stratejilerinin 2021 yılı içerisindeki konumu eleştirel bir bakış açısıyla incelenecek ve ne ölçüde başarılı olduğu, uluslararası sistemden

kaynaklanan meydan okumalar göz önünde bulundurularak, AB tarafından yayınlanan raporlar ışığında sorgulanacaktır. Böylece AB'nin Geniş Karadeniz siyaseti, 2021 yılında meydana gelen gelişmeler cihetinde çözümlenecek ve 2022 yılı için bir projeksiyon tutacaktır.

Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz'in Dönüşüm Süreci ve Avrupa Birliği

Antik dönemlerden itibaren yerleşik güçler arasındaki mücadeleye ev sahipliği yapan Karadeniz, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Batılı çok uluslu şirketlerin Hazar havzasındaki faaliyetlerinde önemli bir yere sahip olmuştur. Ancak Karadeniz özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör saldırıları sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupalı ortaklarının Afganistan ve Irak'a müdahalesi ile (çatışma bölgelerine istikrar getirebilmek adına) jeostratejik bir üstünlüğe ulaşmıştır. Dolayısıyla Karadeniz, Avrupa-Atlantik ittifakının terörle mücadele ve uluslararası ekonomi politikalarını şekillendirirken, üzerinde düşünülmesi gereken bir konuma gelmiştir (Aydın, 2004).

Zamanının ruhuna uygun olarak Karadeniz havzasının da diğer birçok coğrafi birim gibi yapısal dönüşümler tecrübe ettiği anlaşılmaktadır. Bu cihetle Karadeniz üzerine çalışmalar yürüten araştırmacılar havzanın artık görece barış içerisindeki altı kıyıdaş ülke üzerinden anlatılamayacağını ifade ederek, *Geniş Karadeniz Havzası* adlandırmasını geliştirmiştir (King, 2008). Geniş Karadeniz Havzası, Karadeniz'e kıyıdaş ülkelerin yanı sıra Azerbaycan, Ermenistan, Moldova ve Yunanistan'ı bünyesine dahil eden Karadeniz Sinerjisi Girişimi (European Commission, 2007) ile Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'ı bünyesine dahil eden KEİ'yi kapsamına almaktadır (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021).

Hazar Denizi'nden elde edilen enerji kaynaklarını Avrupa'ya ulaştırabilecek bir rotaya karşılık gelen Geniş Karadeniz

Havzası'nın Avrupalı ulusların doğuya doğru genişleme faaliyetleri sırasında istikrar ve güvenliklerini kolaylaştırmak, Ortadoğu ve Asya gibi hidrokarbon zengini bölgelerden enerji tedarikini sağlamak ve Rusya'nın bölgesel girişimlerini yakından izlemek misyonlarını yerine getireceği düşünülmüştür (Weaver, 2016). Soğuk Savaş sonrası sisteme hakim olan atmosfer, biraz önce ifade edilenler doğrultusunda değerlendirildiğinde, AB'nin değer aktarımı yoluyla eski Sovyet topraklarında ortaya çıkan güç boşluklarını doldurabilmek için genişleme ve derinleşme enstrümanlarını dış politikasının merkezine aldığı akıllara getirmektedir. Bu durum, Birliğin ortaklık ve iş birliği anlaşmalarından denizcilik gündemlerine, tam üyelik müzakerelerinden komşuluk politikalarına kadar kullanmış olduğu birçok araç sayesinde Karadeniz'e gösterdiği ilginin yükselişe geçeceğini düşündürmektedir. İlgili literatür incelendiğinde milenyumun başlamasından önce Avrupalı devletlerin havza ülkeleriyle genel olarak ikili yardım programları aracılığıyla ilişkilerini geliştirdiği; milenyumun başlamasıyla beraber ise çıkar alanlarını genişleterek, *“uluslarının enerji arzını temin etmek”*, *“demokratik kurumları güçlendirmek ve hukukun üstünlüğünü sağlamak”*, *“organize suç ve suç örgütleriyle mücadele etmek”* ve *“bölgedeki istikrarı muhafaza ederek, uzun süreli dengeyi korumak”* olmak üzere dört temel grup altında topladığı anlaşılmış (Cornell, Jonsson, Nilsson, & Häggström, 2006) ve neticede AB'nin Geniş Karadeniz'e katılımını arttırmaya çalışan en önemli referans nesnelere biri olduğu gözlemlenmiştir.

Avrupa Birliği'nin Geniş Karadeniz Havzası'na Yönelik Politikaları

Milenyumun başlamasıyla birlikte Geniş Karadeniz Havzası, AB'nin normatif ve sivil güç politikalarına uygun bir şekilde stratejiler geliştirmeye çalıştığı bir alana dönüşmüştür. Bu doğrultuda Birlik, havza ülkelerinin de içerisinde bulunduğu komşu coğrafyaların sosyoekonomik ve siyasi meydan

okumalarını bertaraf edip, gündelik yaşamlarına geri dönebilmesi için Avrupa Komşuluk Politikası (AKOPO), Karadeniz Sinerjisi ve Doğu Ortaklığı (DO) girişimlerini uygulamaya koymuştur.

Avrupa Komşuluk Politikası

Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmaları (OİA), AB'nin bölgesel yaklaşımlarını gerçekleştirmeye başladığı ve komşu ülkelerle tesis ettiği münasebetlerde etkisini gösterdiği bir çerçeveyi temsil etmiştir. Birlik, OİA ile Sovyet tipi sosyalist sistemi ortadan kaldırarak, liberal piyasa ekonomisine geçiş yapmak, demokratik kurumlara işlerlik kazandırmak, siyasi diyalog için temel oluşturmak ve iyi yönetim ilkelerini hayata geçirmek istemiştir (EUR-Lex, 2020). Ancak bu anlaşma çerçeveleri tüm havza ülkeleriyle imzalanmadığı² ve genel bir perspektif sunmadığı için Avrupa Komisyonu tarafından yetersiz ve bütüncül olmayan bir adım olarak değerlendirilmiştir. Bu cihetle Komisyon, OİA'yı enerji, kalkınma, ulaştırma, haberleşme ağları, adalet ve içişleri üzerinden tahvil etmek için çalışmalar yapmış ve teklifini AKOPO adı altında Bakanlar Konseyi'ne sunarak, 2004 yılında kabul ettirmiştir.

AKOPO'nun prensiplerine ve kapsamına açıklık getiren Strateji Belgesi tetkik edildiğinde, Avrupalı ulusların, doğu ve güney

² AB, üyesi olmayan devletlerle üç temel sözleşme çerçevesinde ticaret anlaşmaları yapmaktadır. Bunlar, Gümrük Birliği; Ortaklık Anlaşmaları, İstikrar Anlaşmaları, Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları; OİA'lardan teşkil olmaktadır. Bu cihet üzere, Geniş Karadeniz Havzası'nda Azerbaycan ile 1999 yılından itibaren OİA; Ermenistan ile 2021 yılında itibaren Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması; Gürcistan ve Moldova ile 2016 yılında itibaren Ortaklık Anlaşması; Rusya ile 1997 yılında itibaren OİA (AB, Rusya ile stratejik ortaklık olarak da ifade edilebilen ve imzacı devletler arasında önceliği olan hususlara odaklanarak, onları tespit etmeyi amaçlayan yeni AB-Rusya Anlaşması, Kırım'ın ilhaki nedeniyle 2012 yılında durdurulmuştur); Türkiye ile 1995 tarihinden itibaren Gümrük Birliği; Ukrayna ile 2016 yılından itibaren Ortaklık Anlaşması ve Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması yürürlüktedir (European Commission, 2021a; Kırbaoğlu & Tüfekçi, 2020).

bölgelerinde yer alan komşu devletlerle mevcut olan ilişkilerini sağlam ve tutarlı bir zeminde yürütmek ve iktisadi, siyasi ve sosyal güvenliklerini garanti altına almak için karşılıklılık ve müşterek değerler üzerine inşa edilen kalkınma odaklı ayrıcalıklı bir süreci anlattığı görülmektedir (Smith, 2005).

AB, AKOPO vasıtasıyla Geniş Karadeniz'de birçok faaliyet gerçekleştirmiştir. Bunlar arasında Gürcistan'daki (EUJUST Themis) Hukukun Üstünlüğü Misyonu, AB Özel Yetkilileri rehberliğinde sınır yönetimi ve kontrolleri ile (EUMM) İzleme Misyonu; Transdinyester'deki (EUBAM) Sınır Yardım Misyonu; Ukrayna'daki (EUAM Ukrayna) Danışma Misyonu yer almaktadır (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021; Delegation of the European Union to Ukraine, 2022).

2004 ile 2009 yılları arasında AKOPO ve Dış İlişkiler Komiserliği görevini yürüten Benita Ferrero-Waldner söz konusu iş birliği çerçevesini değerlendirirken, havzada meydana gelen Gül ve Turuncu Devrimlerini ilk başarıları olarak ele almıştır. Ayrıca Ferrero-Waldner, AKOPO sayesinde doğu ve güney komşularıyla entegrasyon sağlayabildikleri bir mekanizmaya sahip olduklarını belirterek, genişlemeye alternatif bir perspektif geliştirdiklerini savlamıştır. Ferrero-Waldner'ın bu düşünceleri dönemin Avrupa Komisyonu Başkanı Romano Prodi'nin kurumlar hariç her şey düşüncesi tarafından da destek görmüş ve komşu devletlerin üyelik taleplerinin, AB kurumlarının ve teknik uzmanlık yardımlarının daha fazla arttırılması yoluyla geçiştirilebileceği söylenmiştir (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021). Mevcut Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen de komşuluk politikasının (daha) çıkar odaklı ve gerçekçi bir dış politika yapım sürecine katkıda bulunabileceğini belirtmiştir. Ancak Leyen, AB'nin komşuları üzerinde güçlü bir etki oluşturabilmesi için AKOPO'nun üye devletlerin ortak vizyonunu yansıtan kurumsal teşviklerle desteklenmesi gerektiğinin altını çizmiştir (Bastian, 2021).

AKOPO'nun taraflar arasında kapsamlı bir dönüşüm sürecini beraberinde getirip getirmediği bazı araştırmacılar tarafından sorgulanmaya başlamıştır. Bu cihetle, AB üye devletleri ile kurumlar arasında ortak siyasi irade eksikliğinin var olduğunu ifade eden Sobol (2015), bu durumun devam etmesi neticesinde AKOPO'nun önemli bir değişiklik meydana getiremeyeceğini savunmuştur. Biraz önce ifade edilen düşüncelere benzer bir şekilde Akgül (2021) de AKOPO'nun bütün Avrupalı devletlerin ve kurumların müşterek menfaatlerine karşılık gelmediğini belirtmiştir. Ayrıca Akgül, AKOPO'nun Moldova, Ukrayna ve Gürcistan örneklerinde olduğu gibi Geniş Karadeniz'deki komşularının vize serbestisi ve tam üyelik beklentilerini karşılayamadığını ileri sürmüş ve bu vaziyetin taraflar arasında hoşnutsuzluğa neden olduğunu vurgulamıştır. Bu doğrultuda Akgül, AKOPO'ya dahil olan ülkelerin ilerleme raporları ile eylem planlarında en fazla eleştiriye maruz kaldığı alanlarda iyileştirmeler yapması; AB'nin ise AKOPO çerçevesinde hayata geçirdiği araçları ve kurumları yeniden tasarlaması gerektiğini vurgulamıştır. Khatu (2022) da farklı bir perspektiften yaklaşarak, Avrupa'nın ham petrol, doğal gaz ve katı fosil yakıtların ana tedarikçisinin Rusya olduğunu ve bu ihtiyaçların gün geçtikçe daha fazla arttığını hatırlatmıştır. Bu cihetle Khatu, mevcut enerji krizlerinin AKOPO'ya yönelik en önemli meydan okumalardan biri olduğunu ve söz konusu iş birliği çerçevesinin enerji güvenliği gibi özel uzmanlık alanlarında yeni bir güncellemeye ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. AKOPO'yu (Geniş Karadeniz ülkeleri ve güney komşuları özelinde) evrimsel dinamikler ve dış çevreyle olan etkileşimler tarafından meydana gelen kurumsal bir süreç olarak tanımlayan Stefanova (2021) da Avrupa'nın bölgesel güvenliğini tesis edip, siyasi etki alanını genişletebilmek için Doğu Avrupa'nın yapısal çeşitliliğinden yararlandığını ve komşuluk ilişkilerini Avrupalılaştırma, sosyalleştirme ve normatif ilkeler çerçevesince uygun ve ilerici kurumsallaştırma yoluyla gerçekleştirdiğini anlatmıştır. Stefanova, AKOPO'nun tam üyeliğe alternatif bir formül olarak geliştirildiğini savunmuş ve AB'nin komşularını kendi pazarına ve siyasi

çevresine yakınlaştırması gerektiğini düşünmüştür. Ancak Stefanova bu ifade edilenlere rağmen, komşuluk politikasının taahhüt ettiği sürekli etkileşim halinin koordinasyon sorunlarından dolayı gerçeği yansıtmadığını düşünmüş ve Geniş Karadeniz'e doğru jeopolitik bir dönüşümün gerçekleşmesi halinde hangi sonuçlara yol açabileceğinin belirsiz olduğunu ifade etmiştir. Stefanova'ya karşılık olarak Maurer (2021) ise AKOPO'nun hayata geçirildikten sonra siyasi bir otoriteyle donatılmadığını ve bu nedenle genel olarak daha teknokratik politika tercihlerine sahip olduğunu savlamıştır. Dolayısıyla Maurer, AKOPO'nun güvenlik ve diplomatik girişimler yoluyla Geniş Karadeniz'de önemli bir etki oluşturamayacağını ileri sürmüştür. Bastian (2021) da AB'nin AKOPO'yu komşularıyla mevcut olan ilişkilerini güçlendirmek için (Komşuluk, Kalkınma ve Uluslararası İşbirliği Aracı ve Avrupa Komşuluk Aracı gibi çeşitli enstrümanlar sayesinde) bir araç olarak kullandığını ifade etmiştir. Ancak Bastian, Arap Baharı'nın patlak vermesinden on yıl sonra ortaya çıkan Yeni Koronavirüs Hastalığı (SARS-CoV-2/COVID-19) ve (Kuzey Afrika ve Orta Doğu'dan kaynaklanan) mülteci akınları nedeniyle AKOPO'nun modernize edilmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca Bastian, AKOPO'nun Dağlık Karabağ'da meydana gelen ikinci savaşı, 2020 yılında Belarus'ta Devlet Başkanlığı seçimleri sonrasında yaşanan protestoları ve Doğu Akdeniz'de süre gelen krizleri önleyemediği için etkisiz kaldığını belirtmiştir.

Karadeniz Sinerjisi

Geniş Karadeniz Havzasında yer alan bazı ülkeler, AB'nin 2007 yılında gerçekleştirdiği beşinci genişleme süreciyle birlikte Bulgaristan ve Romanya'yı üye olarak kabul etmesinin ardından, Karadeniz'in kısmen AB'nin bir iç denizi haline geldiğini belirterek (Aurescu, 2011), AKOPO'nun kalkınma ve güvenlik gibi temel argümanlarının yanı sıra tam üyelik için aracı görevi gören politikalar seti olduğunu düşünmeye başlamıştır. Bu durumda Avrupa Komisyonu hem havza ülkelerinin daha yüksek talepler

içerisine girmiş olmasını baskılamak istemesinden hem de içerisinde tehditlerle dolu olan bir coğrafyaya yani Karadeniz'e komşu olarak yaklaşmasından dolayı havzaya yönelik birtakım yeni iş birliği tartışmalarında bulunmuştur. Komisyon, biraz önce ifade edilenler mucibince *Karadeniz Sinerjisi* olarak tasarladığı öneriyi 2007 yılında Bakanlar Konseyi'ne sunmuş ve 2008 yılında çalışmalarına başlamıştır (Popescu, 2008).

AKOPO'nun bir parçası olan Karadeniz Sinerjisi, Avrupalı ulusların Geniş Karadeniz'de sürdürdüğü teşriki mesailerinin çevre, enerji, iletişim ve sosyal kabiliyet sektörlerinde geliştirilmesi ve ilerletilmesini teşvik etmeyi amaçlamıştır (Zhelev, 2021). Ferrero-Waldner, Karadeniz Sinerjisi'nden Avrupalı ulusların ve havza ülkelerinin ortak çıkarına hizmet edecek bir girişim olarak bahsetmiştir. Ayrıca Ferrero-Waldner söz konusu iş birliği çerçevesinin, aktörlerin sistemin ortaya çıkarabileceği meydan okumalara karşı direnebilmesi ve Rusya karşısında kendi hareket özgürlüklerini kolaylaştırabilmesi için (Bükreş Sözleşmesi ve KEİ gibi) havza çapında etkinlik gösteren yapılarla müşterek çalışma ortamı sağlayabilecek esnek bir altyapıya sahip olduğunu da anlatmıştır (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021).

Karadeniz Sinerjisi özelinde değerlendirmelerde bulunan bazı araştırmacılar görüş ayrılıkları yaşamıştır. Bu cihetle, Karadeniz Sinerjisi'nin Orta Asya ve Orta Doğu'da meydana gelen gelişmelerin AB'nin iç işlerini etkilediği bir zamanda hayata geçirildiğini savunan Aurescu (2011), bu girişimle birlikte Geniş Karadeniz'de daha güçlü bir komşuluk politikasının uygulanması gerektiğini savunmuş ve girişimin tam potansiyeliyle kullanıldığı zaman Rusya ve Türkiye ile de daha aktif iş birliği ortamı sağlayabileceğini söylemiştir. Benzer bir şekilde Weaver (2016) da Karadeniz Sinerjisi'nden iklim, çevre, biyoçeşitlilik ve denizcilik meselelerine odaklanan ve havzanın gelişimini desteklemek için sürekli çalıştırılması gereken bir plan olarak bahsetmiştir. Gogaladze (2021) ise girişimin KEİ ve Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması (Karadeniz) Komisyonu gibi bölgesel örgütler ve

mevcut planlar üzerine inşa edildiğini ifade etmiştir. Ayrıca Gogaladze, Karadeniz Sinerjisi'nin, Bükreş Sözleşmesinin uygulanması için çevre, enerji ve ulaşım sektörlerinde iş birlikleri ve ortaklıkların kurulmasını da desteklediğini belirtmiştir. Ancak uluslararası sistemden kaynaklanan belirsizlikler, AKOPO'da olduğu gibi Karadeniz Sinerjisi'nin de motivasyonlarını olumsuz bir şekilde etkileyebileceğini düşündürmüştür. Bu zorluklar neticesinde Shelest (2022), Karadeniz Sinerjisi'nin belirgin bir strateji geliştiremediğini ve bu nedenle havzayı kapsayamadığını belirtmiştir. Ayrıca Karadeniz Sinerjisi'ni KEİ ve Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu ile karşılaştıran Shelest, ikinci grupta yer alan çerçevelerin daha somut ve başarılı politikalara imza attığını savlamıştır.

Doğu Ortaklığı

AB'nin AKOPO ve Karadeniz Sinerjisi gibi çeşitli iş birlikleri sayesinde havzanın kalkınmasına yardımcı olup, istikrara kavuşması için politikalar geliştirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Ancak Avrupalı uluslar bu amaçlarını yerine getirirken, belirsiz ve kısa süreli perspektifler sunduğu ve havzanın genelini kapsamayan partnerlikler üzerinden münasebetlerini devam ettirdiği eleştirilerine maruz kalmıştır. Bu tenkitler doğrultusunda harekete geçen Avrupa Komisyonu, AKOPO'ya taraf olan doğu komşularıyla daha güçlü ve derin siyasi ve iktisadi bütünleşme fırsatları sunan ve halihazırdaki reform süreçlerinin efektif bir şekilde sürdürülebilmesini amaçlayan DO'yu 2008 yılında Bakanlar Konseyi'ne sunmuş ve 2009 yılında faaliyetlerine başlamıştır (European Commission, 2012).

AKOPO'nun özel bir doğu boyutu olarak hayata geçirilen DO, komşularının istikrarını, direncini ve refahını arttırmak için ortak değerler ve kurallar, karşılıklı çıkarlar ve taahhütler ile müşterek sahiplik ve sorumluluğa dayalı stratejik bir ortaklığı temsil etmektedir. DO, havza ülkelerinin demokratik ve piyasa merkezli sürdürülebilir reformlar gerçekleştirip, geniş spektrumlu

dönüşümünü tamamlayabilmesi için taraflar arasındaki mesuliyet duygusunun ön plana çıkarılması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca DO, Paris İklim Anlaşması ve BM 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri dahil olmak üzere bazı temel küresel politikaları da desteklediğini taahhüt etmektedir (European Council, 2021a).

DO üzerine incelemeler yapan araştırmacılar, Geniş Karadeniz ülkelerinin dönüşümünü tamamlamasının ardından, vize serbestisi diyaloglarının başlatılacağı ve Serbest Ticaret Anlaşmalarının (STA) genişletileceği yorumlarında bulunmuştur. Bu ifade edilenlerin gerçekleşmesi durumunda, havza ülkelerinin AB politikalarıyla daha uyumlu bir şekilde çalışabileceği ve tam üyelik müzakerelerinin tartışılmasına fırsat sunacak bir ortamın oluşabileceği savlanmıştır (Cichocki, 2016). Ancak DO'nun vize serbestisi görüşmeleri ve STA'lar haricinde çok taraflı iş birliğini yansıtan iki tematik alanı daha bulunmaktadır. Bunlar, *enerji güvenliğinin tesis edilmesi* ve *iyi yönetim ve kurumların güçlendirilmesi* hususlarıdır (European External Action Service, 2021a). Bu tematik alanlar doğrultusunda çalışmalarını yürütenler, AB'nin DO'nun politika çıktılarını kullanarak, havza ülkelerinin beklentilerini karşılayabileceğini düşünmüş ve böylece enerji bağımlılığı konusunda Rusya'ya karşı alternatiflerini arttırabileceğini belirtmiştir (Triantaphyllou, 2014). Rusya'nın 2008 yılında Gürcistan'a yönelik başlatmış olduğu askeri müdahale, 2014 yılında Kırım'ı ilhak etme girişimleri ve İkinci Dağlık Karabağ Savaşı'ndaki rolü ve etkisi göz önüne alındığında, alternatif enerji kaynaklarına ve güzergahlarına sahip olan Geniş Karadeniz ülkelerine yönelik geliştirilen iş birliği çerçevelerinin stratejik önemini bir kez daha ortaya koymaktadır (Chausovsky, 2022). Ayrıca enerji taşımacılığı ve güvenliği tartışmalarının tekrar gündeme geldiği 2021 yılında, Geniş Karadeniz ülkelerindeki enerji piyasalarının kademeli olarak AB pazarıyla bütünleşmesinin ve Bakü Girişimi, Güney Gaz Koridoru ve diğer boru hattı projelerinin birbirleriyle ortak

çalışma kültürüne sahip olmasının gerekliliği üzerine görüşler de bildirilmiştir (European Commission, 2021b).

Avrupalı devlet adamları, DO'nun taraflar arasındaki potansiyeline rağmen pratikleri konusunda kararsızlık yaşamaktadır. Avrupalı karar vericiler, AB'ye üyelik sürecinin her adımı mevcut üye devletlerin desteğini gerektirdiği için ortaklığın adaylık öncesindeki nihai aşamalardan biri mi yoksa yeni bir genişleme dalgası mı olup olmadığının belirsizliğini koruduğunu ileri sürmüştür. Bu kapsamda, Ukrayna ve Moldova'nın reformlar için hızlı bir şekilde aksiyon geliştirmeleri halinde tolerans gösterilerek entegrasyona dahil edilebileceği yorumunda bulunulmuş ve üyeliklerinin gerçekleşmesi halinde ise diğer partner ülkelerin üyelik taleplerinin göz ardı edileceği bir belirsizlik dönemine geçiş yapılacağı belirtilmiştir (Kırbaçoğlu & Tüfekçi, 2021). Benzer bir yaklaşımda Avrupalı devletler arasında yaşanmıştır. Bu doğrultuda, Almanya, İtalya ve Fransa genişlemeden taraf olmadıklarını ve bu nedenle kurumlar hariç her şey düşüncesi üzerinden ortaklık kurulmasını tercih ettiklerini belirtirken; İsveç ve Polonya ise tam üyeliğin, üyelik kriterlerini karşılayan tüm aday ülkelere açık olması ve ortak mülkiyete dayalı güçlü bir ortaklık zeminini beraberinde getirmesi gerektiğini savunmuştur (Sobol, 2015). Avrupa Komisyonu'nun halihazırdaki Komşuluk Politikası ve Genişlemeden Sorumlu Komiseri Oliver Varhelyi de AB ile Ortaklık Anlaşması ve Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması (DKSTA) imzalayan Ukrayna, Gürcistan ve Moldova'nın reformları hızlandırmak için DO çerçevesinde ek iş birliği formatı oluşturma çabalarının (Birleşik Üçlü İnisiyatifi³) varlığına dikkat çekerek, Ortaklık

³ Birleşik Üçlü İnisiyatifi, Ukrayna, Gürcistan ve Moldova tarafından *Doğu Ortaklığının Geleceğine Yönelik Üçlü Strateji 2030* temelinde kurulmuştur. AB'ye entegrasyon alanında istişare mekanizmalarını güçlendirebilmek için 2021 yılının Mayıs hayata geçirilen bu yeni üçlü format, dijitalleşme, yeşil ekonomi, sağlık hizmetleri, ulaşım altyapısı, siber ve bölgesel güvenlik alanlarında iş birliğine odaklanmaktadır. AB tarafından takdirle karşılandığı ve bölge ülkeleri arasındaki teşriki mesaileri geliştirmek ve ortak entegrasyonlarını gerçekleştirmek için

Anlaşmalarında öngörülen müktesebatın yanı sıra Birlik olarak hukukun üstünlüğü, yolsuzluklarla mücadele ve sivil toplum konularında desteklerinin olabileceğini vurgulamıştır. Dolayısıyla Varhelyi, söz konusu ülkelerin daha kalıcı sonuçlar elde etmesi için daha güçlü sosyoekonomik ilerlemeye ve yönetime ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir (Makszimov, 2020). DO'nun üyelik tartışmaları haricinde havzanın istikrarını koruyabilmek için misyon edindiğine işaret eden Bakanlar Konseyi Başkanı Charles Michel ise bu misyonun gerçekleştirilme aşamasında stratejik açılardan önemli zorlukların tecrübe edildiğini ifade etmiştir. Michel konuşmasında ilk olarak, Ukrayna'nın DO politikalarının ana eksenini oluşturduğunu iddia etmiş ve sınırdaki Rus ayrılıkçı faaliyetlerinin varlığına dikkat çekerek, Ukrayna'nın egemenliğinin tehdit edilmesi durumunda toprak bütünlüğünü korumak için siyasi ve ekonomik bedellerin ödeteleceğini vurgulamıştır. Michel ikinci olarak, DO'nun Kafkasya boyutuna değinerek, Gürcistan'da iktidar ile muhalefet partileri arasındaki yapıcı diyalogu tekrar başlattıklarını ve bu sayede siyasi çoğulculuğu sağlamak için yatırım yaptıklarını söylemiştir. Ayrıca İkinci Dağlık Karabağ Savaşı'nın akabinde Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki mayın haritaları ve savaş esirleri gibi sorunlu konularda arabuluculuk yaptıklarını belirten Michel, tarafların savunma bakanları arasında doğrudan bir iletişim hattı kurulmasına vesile olduklarını anlatmıştır. Michel son olarak, Belarus'un Baltık ülkeleri ve Polonya sınırındaki göçmenleri silahlandırarak, Avrupa sınırlarına yönelik gerçekleştirdiği hibrit saldırıları çeşitli diplomatik ve siyasi çabalarla engellediklerini aktarmıştır. Michel bu ifade edilenler neticesinde DO'nun Geniş Karadeniz'deki meydan okumalar karşısında yapıcı ve proaktif dış politika anlayışı ile donatıldığını, karmaşık ve kırılğan olaylar karşısında kararlılıkla ve verimlilikle durmaya devam ettiğini söyleyerek, potansiyelini ve çekiciliğini kanıtladığını savlamıştır (European Council, 2021b).

tasarlandığı belirtilen bu bölgesel girişimin somut çıktılar elde edebileceği düşünülmektedir (Stercul, 2021).

Komşuluk politikalarının özel bir boyutunu temsil eden DO, Geniş Karadeniz'deki ortaklarının birbirleriyle yakınlaşması ve ilişkilerini dinamik tutması amacıyla (her iki yılda bir) devlet veya hükümet başkanları düzeyinde katılım gösterilen zirveler gerçekleştirmekte ve akabinde ortak bir deklarasyon yayınlamaktadır. Zirvelerde genel olarak iktisadi bütünleşme, ortaklık çerçevesi, iklim değişikliği ve mali destek konuları tartışılmaktadır. Bu sayede DO'nun, stratejik ve ileriye dönük bir bakış açısı kazandırılması amaçlanarak, müşterek değerlere, kapsayıcılığa, karşılıklı iş birliğine, çıkarlara ve hesap verilebilirliğe dayanan bir ortaklık altyapısına sahip olması hedeflenmektedir. Ayrıca zirvelerin uluslararası sistemden kaynaklanan (küresel ve bölgesel) zorluklara karşı direnebilmesi için bir arada olmanın avantajını yaşatan ve kurumsal aidiyet bilincini etkileyen siyasi münazaralar bütünü olarak değer kazandığı da vurgulanmaktadır (Wolczuk, 2016). Bu ifade edilenler mucibince, AB'nin DO üyeleriyle gerçekleştirdiği zirvelerdeki temas noktaları benzer ve güncel konular etrafında şekillenmektedir. Bu durum, 2017 ve 2021 yıllarındaki zirvelerde yayınlanan dezenformasyonla mücadele anlatı belgelerinde de açıkça görülmektedir. Belgeler incelendiğinde, Avrupalı ülkelerin DO sayesinde partner ülkelerin iradelerini, geleneksel değerlerini ve ulusal kimliklerini kullanmalarına izin vermeksizin, (ortaklarının) istikrarlarını bozarak ve devrimler yaparak kontrol altında tutma çabalarının; DO'nun Rusya karşıtı bir proje olduğu iddialarından hareketle Geniş Karadeniz ülkelerinin Avrasya Ekonomik Birliği gibi oluşumlarla iş birliklerinin engellenmesinin ve (çalışmanın kapsam ve sınırlılıkları mucibince yer verilmeyen) diğer girişimlerinin yanlış bilgilendirmeler olduğu ve bunlara yönelik farkındalık kazandırmaya çalışıldığı anlatılmıştır (European External Action Service, 2021b; EU Neighbours, 2017). Yaklaşık olarak dört yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen söz konusu belgelerde yanlışlığı kanıtlanmaya çalışılan hususların nispeten aynı çizgide ilerlediğinin tetkik edilmiş olması, zirvelerde müzakere edilen konuların benzerliği hakkında ipuçları vermektedir.

DO, resmi olarak faaliyetlerine başlamasının ardından altıncı zirvesini 2021 yılında Brüksel'de *Toparlanma, Dirençlilik ve Reform* mottosuyla gerçekleştirmiştir. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Bakanlar Konseyi Başkanı Michel ve AB ülke liderleri ile (Belarus hariç⁴) tüm DO ülkelerinin devlet veya hükümet başkanlarının bir araya geldiği zirvede, ortak temel değerler ve ortak kapsayıcılık, karşılıklı çıkarlar ve hesap verilebilirlik üzerine sıkı sıkıya bağlı olduğu vurgulanarak, ortak bir bildiri yayınlanmıştır (European Council, 2021a). Katılımcıların genel motivasyonlarını ve DO'ya olan bağlılıklarını yeniden güçlü bir şekilde teyit etmek için bir araya geldiklerini ifade eden cümlelerle başlayan Ortak Bildiri, *Değerler, Ortaklık, Dirençlilik ve Refah, Dayanışma* ve *Ortak Mülkiyet* bölümlerinden ve (2021 yılının Temmuz ayında Ortak Personel Çalışma Belgesi olarak kabul edilen) *2020 Sonrası Doğu Ortaklığı Önceliklerinin* özetinden teşkil olmuştur. Bildiride, küresel çok yönlü krizlerin de etkisiyle birlikte öncekilerden farklı olarak birçok değişik konuya değinilmiş ve aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

- Yeşil ve dijital geçişin sağlanması,
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi,
- Küresel sağlık sistemlerine, sosyoekonomik ve sosyokültürel yapılara meydan okuyan COVID-19 pandemisi karşısında DO ülkelerine 2.5 milyar euroluk *Team Europe* destek paketinin devreye alınması,
- AB Aşı Paylaşım Mekanizması ve COVAX Tesisi aracılığıyla on üç milyon doz aşı bağıışı ve aşılama sürecine destek verilmesi, aşı karşıtı dezenformasyon ve bilgi manipülasyonu ile mücadele edilmesi ve (AB'ye ve AB'den daha kolay ve güvenli seyahat imkanı sunan) COVID-19 dijital sertifikalarının karşılıklı olarak tanınması,

⁴ Belarus, AB'nin 23 Mayıs ve 27 Haziran 2021 tarihlerinde çeşitli yaptırım kararları almasının ardından, 28 Haziran 2021'de DO'ya katılımını askıya aldığı için 2021 yılının Aralık ayında gerçekleştirilen Altıncı DO Zirvesi'ne katılmamıştır (RTÉ, 2021).

- Partner ülkelerin COVID-19 sonrası istihdamını ve büyümesini teşvik etmek, yeşil ve dijital geçişlerini desteklemek için (17 milyar euroya kadar kamu ve özel yatırımlarını harekete geçirme potansiyeline sahip olan) 2.3 milyar euroluk Yeni Ekonomik ve Yatırım Planı (YEYP)'nin hayata geçirilmesi,
- Ortaklığın altyapısını oluşturan temel misyonların yanı sıra ortakların dış ve güvenlik politikaları alanında kademeli olarak yakınlaşması, siber ve hibrit tehditler karşısında AB Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ile diyalogunun geliştirilmesi gerektiğinin vurgulanması,
- 2021 yılının Mart ayında yürürlüğe giren AB-Ermenistan Kapsamlı ve Genişletilmiş Ortaklık Anlaşması'nın desteklenip, sürdürülmesi (European Council, 2021c).

2021 yılının Aralık ayında yayınlanan Ortak Bildiri incelendiğinde, tarafların güvenliğe yaptığı vurgu ve ortakların Avrupa güvenlik sistemine eklemlenme isteği dikkati çekmiştir. DO ülkelerinin 2021 yılında yaşamış olduğu güvenlik ve istikrar sorunları ve uluslararası hukuk ihlalleri bir arada düşünüldüğünde, bildirin yönünü neden güvenlik tehditlerine çevirdiğini anlaşılır kılmaktadır. Altıncı zirvenin ardından Bakanlar Konseyi Başkanı Michel, odak noktası güvenlik olan bir basın toplantısı gerçekleştirmiştir. Michel'in AB Anlaşması, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve 1975 Helsinki Nihai Senedi'nde yer alan amaç ve ilkelere saygı duyup, bunlara bağlı kaldığını hatırlatması, tüm (Doğu) ortaklarının uluslararası kabul gördüğü sınırlar içerisindeki toprak bütünlüğüne, egemenliğine ve bağımsızlığına verdiği desteği yinelemesi ve Ukrayna'ya karşı herhangi bir askeri saldırı olması durumunda sorumlulara ağır bir bedelin ödetileceğini ifade etmesi (European Council, 2021d), AB kurumlarının güvenlik üzerine söz birliği yaptığı izlenimini vermektedir. Ancak tüm bu ifade edilenler tetkik edildiğinde, bildiride havzanın güvenliğine yönelik tehditlerin hangi aktörden/aktörlerden geldiğinin açıkça belirtilmediği görülmektedir. Bu doğrultuda bildiride ve bazı basın

açıklamalarında yer verilmeyen tehdit aktörleri araştırmacılar tarafından sorgulanmaya başlamıştır. Bu doğrultuda Pkhaladze (2021), (2015 ve 2021 yıllarında) Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne yönelen tehditlerden; Gürcistan'ın yaklaşık yüzde yirmisinin yasadışı olarak işgal edilmesinden ve temel insan hakları ihlallerinden; Moldova'da yaşanan sınır sorunlarından ve havzadaki gaz krizlerinden Rusya'yı sorumlu tutmuştur. Pkhaladze, Geniş Karadeniz'de yaşanan *Rus yayılmacılığının* havzayla komşu olan Avrupalı ulusları da etkileyebileceğini dile getirmiş ve Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yeni saldırılarda bulunma ihtimalinin yüksek olduğunu iddia ederek, AB'nin tedbirli olması gerektiğini belirtmiştir. Biraz önce ifade edilenlere benzer bir şekilde, Leyen ve AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell de havzadaki ve özellikle Ukrayna'daki *Rus saldırganlığının* varlığını kabul etmiş ve bunun devam etmesi durumunda yaptırımlar da dahil olmak üzere birtakım ciddi tedbirlerin alınabileceğini söylemiştir (European External Action Service, 2022; Emmott & Siebold, 2021). Nieczydor (2021) da Ortak Bildirideki güvenlik vurgusuna atıfta bulunmuştur. Nieczydor, bu durumun Donetsk, Luhansk ve Kharkiv'in de içerisinde yer aldığı Doğu Ukrayna'da Rusya tarafından desteklendiği düşünülen ayrılıkçı güçlere ve olası bir Rus askeri saldırı tehdidine karşı referans oluşturma isteğinin bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Ukrayna'nın AB ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Misyonu Başkanı Vsevolod Chentsov da zirve sonrasında katıldığı bir mülakatta Geniş Karadeniz'in güvenliği üzerine yakın değerlendirmelerde bulunmuştur. Chentsov, zirvenin güvenlik konusuna değindiği için özel bir anlamı olduğunu ifade ederek, bu bakış açısının kazandırılmasında Ukrayna'nın hususi çabasının olduğunu hatırlatmış ve sınırlarından Rus tehdidini ortadan kaldırıp, havzanın güvenliği tesis edebilmek için Avrupalı ortaklarıyla daha etkin bir iş birliği içerisinde çalışmalarını gerektiğini ifade etmiştir (Gotev, 2021). Geniş Karadeniz Havzasındaki istikrarsızlıkların Rusya'nın revizyonist politikaları sonucunda ortaya çıktığını savunan Forst (2021) ise Ortak Bildiride (bir tehdit unsuru olarak) Rusya'ya

neden yer verilmediği sorusunun cevabının Birleşik Üçlü Girişimi'nde gizli olduğunu belirtmiştir. Forst, girişimin en önemli motivasyonlarından birinin Rusya'nın saldırgan politikalar izlemesi nedeniyle barışı sağlamak olduğunu ileri sürmüş ve AB'nin de bu durumu kabul ettiğini belirterek, uluslararası politikadaki etkinliğini koruyabilmesi açısından (her iki yılda bir düzenlemiş olduğu DO) zirvelerinin hiçbir aktöre karşı yönlendirilmediği imajını vermek için Rusya ifadesinin tercih edilmediğini söylemiştir. Forst'u destekleyen Emmott ve Siebold da (2021) AB'nin lokomotif ülkeleri olan Almanya ve Fransa'nın Ukrayna Krizi'ni sona erdirerek, kalıcı bir çözüm bulabilmek ve enerji güvenliğini sağlamak için Rusya ile müzakereleri canlı tutmak istediklerini ve bu nedenle (Rusya'yı) açık hedef haline getirmek arzusunda olmadıklarını belirtmiştir. Bu durum, Rus haber ajansı TASS tarafından da dikkate değer görülmüş ve bildiride Rusya'nın herhangi bir saldırganlık içinde olduğuna dair bir ifadenin yer almadığı belirtilerek, Rusya'ya yönelik yaptırım kararı alınmadığı vurgulanmıştır (TASS, 2021). Ancak Zirvenin Rusya'nın Ukrayna sınırına asker yığması sonucunda Ukrayna Krizi'ne odaklandığını belirten Alman Haber Ajansı Deutsch Welle de Almanya Başbakanı Olaf Scholz'un (AB olarak) yapıcı diyalog arayışında oldukları ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün ihlali durumunda (yaptırımlar yoluyla karşılık vermek suretiyle) tek sesliliklerini koruyacakları ifadelerini aktarmıştır. Ayrıca haberde Avrupalı ulusların (devletlerin egemen eşitliği ilkesi uyarınca) DO ülkelerinin kendi siyasi ve iktisadi kararlarını alabilen bir aktör konumunu sürdürebilmesi için Rusya'nın egemen ulusların kararlarında söz sahibi olmak ya da etki alanı oluşturmak isteyen pozisyonundan vazgeçirilmesi gerektiği de yer almıştır (Deutsche Welle, 2021). Scholz'a destek veren Estonya Başbakanı Kaja Kallas da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Ukrayna sınırına askeri unsurları yerleştirerek, Avrupa-Atlantik ittifakının bir parçası olmak isteyen Ukrayna ve Gürcistan'ı baskı altında tutmak ve neticede AB ile Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü'nün taahhütlerinden uzaklaştırmak istediğini vurgulamıştır (Barigazzi, 2021).

Avrupalı ülkeler, Geniş Karadeniz'deki partneriyle sadece zirveler vasıtasıyla değil aynı zamanda başta Dışişleri Bakanları toplantıları olmak üzere Savunma Bakanları toplantıları, AB Konsey toplantıları, çevre ve iklim değişikliği konferansları, enerji ve enerji güvenliği görüşmeleri ve diğer sosyalleşme mekanizmaları sayesinde de etkinlikler gerçekleştirmektedir. 2021 yılında gerçekleştirilen ve ekonomik kalkınma, çevre ve iklim değişikliği, iyi yönetim, insandan insana iletişim, kurumların güçlendirilmesi, hareketlilik ve kriz çözümü konularına odaklanan bu toplantıların en önemlilerinden birini Beşinci DO Gençlik Forumu temsil etmiştir. Altıncı DO Zirvesinin bir yan etkinliği olan bu Forumda, eğitim reformunu gerçekleştirmek, bağımsız medyayı güçlendirmek, kısırcı söylem ve eylemlerden kaçınmak, sivil toplum anlayışını hakim kılmak, düzensiz göçle mücadele etmek, sağlıkta dayanıklılığı arttırmak ve işgücü hareketliliğini geliştirmek konuları tartışılmıştır (European Council, 2021e). Bir diğer önemli üst düzey siyasi etkinlik ise Kasım ayında gerçekleştirilen DO Dışişleri Bakanları toplantısı olmuştur. Altıncı zirvenin hazırlık aşaması olarak değerlendirilen toplantıda, AB'nin havzaya olan güçlü bağlılığı ve tarafların ortak meydan okumalara karşı siyasi iradeleri yeniden teyit edilmiştir (European Council, 2021f). Üçüncü DO Çevre ve İklim Değişikliği Bakanlar Toplantısı da AB ile Geniş Karadeniz'deki ortaklarının iş birliği çerçevelerinden birini yansıtmıştır. Toplantıda, yeşil büyüme, döngüsel ekonomi ve iklime uyum konusunda iş birlikleri ve yatırımlar vasıtasıyla yeşil geçişi ilerleterek, biyoçeşitliliği güçlendirmek ve iklim direncini arttırmak kararları alınmıştır. Ayrıca toplantıda, COP26 taahhütleri doğrultusundaki hedefleri gerçekleştirmek ve 2050 yılına kadar iklim nötrlüğünü sağlamak yönünde bir misyona sahip olunduğu belirtilmiştir (Eastern Partnership Civil Society Forum, 2021). Biraz önce ifade edilen toplantıların yanı sıra Avrupa Parlamentosu üyeleri ile DO ülkelerinin milletvekilleri arasındaki etkileşimi arttırmak için hayata geçirilmiş olan Euronest Parlamenter Meclisi de 2021 yılında birçok organizasyonel etkinlik gerçekleştirmiştir. Söz konusu

platformun düzenlediği toplantılar arasında, Euronest Parlamenter Meclisi Dokuzuncu Olağan Oturumu; Siyasi İlişkiler, İnsan Hakları ve Demokrasi Komitesi; Ekonomik Entegrasyon, Hukuki Uyum ve AB Politikalarıyla Yakınsama Komitesi; Enerji Güvenliği Komitesi ve Belarus Çalışma Grubu toplantıları yer almıştır (Euronest Parliamentary Assembly, 2021a). *Toparlanmaya Giden Yol: Daha Güçlü Bir DO İçin Reformu ve Dirençliliği Teşvik Etmek* mottosuyla gerçekleştirilen On Üçüncü DO Sivil Toplum Forumu Yıllık Asamblesi de 2021 yılı içerisinde söz konusu ülkeleri bir araya getiren diğer platformu yansıtmıştır. Üç yüzden fazla sivil toplum örgütünü ve çeşitli karar vericilerini buluşturarak, AB değerleri ile partner ülkelerin sivil toplum kuruluşları arasındaki toplumsallaşmayı kolaylaştıran ve böylece çok taraflı münasebetlerin geliştirilmesinde rol oynadığı belirtilen bu Forumda, güvenlik sorunları, reform, dayanıklılık ve hesap verilebilirlik gibi temel konular etrafında şekillenen DO ajandasının (en iyi) nasıl uygulanması gerektiği sivil toplumdan gelen mesajlar çerçevesinde tartışılmıştır (Euronest Parliamentary Assembly, 2021b). Bu ifade edilen etkinliklerin yanı sıra komşuluk politikalarının hükümetlerarası iş birliği perspektifini desteklemek ve sosyalleşme çabalarına katkıda bulunmak için *Onuncu DO İçin Bölgesel ve Yerel Yönetimler Konferansı* ile *2020'nin Ötesinde DO: Gelecek Bugün Ne Yapıldığına Bağlı* mottosuyla gerçekleştirilen *Yedinci DO Medya Konferansı* düzenlenmiştir. Konferanslarda tartışılan konular arasında yerel yetkililerin yenilenen gündemlerdeki etkisi, yerel yönetimlerin reformu, çevresel kurtarma stratejileri, hukukun üstünlüğünün tasarlanması ve dezenformasyonla mücadele çabaları yer almıştır (European Committee of the Regions, 2021; Republic of Estonia Ministry of Foreign Affairs, 2021). Bu üst düzey katılım gösterilen toplantılar ve kilit paydaşlarla gerçekleştirilen etkinlikler analiz edildiğinde, AB üye devletleri ile partner ülkelerin cumhurbaşkanları veya başbakanlarının daha sağlam iletişim kanalları inşa edebilmek için çaba harcadığını gözler önüne sermektedir.

2017'den 2021'e Reform Gündemlerinin Somut Politika Çıktılarını Sorgulamak

Geniş Karadeniz'de yaşayan toplumların daha müreffeh bir hayat sürebilmesi için (2017 yılında gerçekleştirilen) Beşinci DO Zirvesi'nde *2020 için 20 Çıktı* anlayışı hayata geçirilmiştir. Daha güçlü yönetim, ekonomi, toplum ve bağlantısallık vurgusuyla işleme alınan bu iş birliği çerçevesi, aktüalitesini kaybetmemek adına 2019 yılında Bakanlar Konseyi tarafından *2020'nin Ötesinde DO Politikası: Dirençliliği Güçlendirmek* olarak revize edilmiştir. Bu yeni gündem belgesinde DO'nun kapsamlı bir politika geliştirebilmesi için ekonomi, hukuk, çevre, dijital dönüşüm ve toplum üzerinde uzun vadeli politika hedefleri belirlediği ve yeni odağının dirençlilik durumunu sürdürmek olduğu ifade edilmiştir (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021).

Yeni gündem planı, 2021 yılında *Toparlanma, Dirençlilik ve Reform: 2020 Sonrası DO Öncelikleri* başlığıyla yayınlanan Ortak Personel Çalışma Belgesi'nde ayrıntılı olarak sorgulanmıştır. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilciliği tarafından DO'nun nasıl daha ileriye taşınabileceği üzerine önerilerde bulunulan belgede, gündeme ilişkin nihai genel bakış raporu paylaşılmadan önce söz konusu iş birliği çerçevelerinin havzadaki yaşam koşullarını iyileştirdiğini, adalet, ekonomi, yolsuzlukla mücadele, iklim ve çevre konularında ilerleme kaydettiğini belirtilerek başlanmıştır. Ardından belgede beş ayrı çıktı sahası oluşturulmuş ve temel başarı gösterilen hususlar ve halihazırdaki meydan okumalar hatırlatılarak, politika çıktılarının durumunu ve değişimini gösteren değişim haritası çizilmiştir.

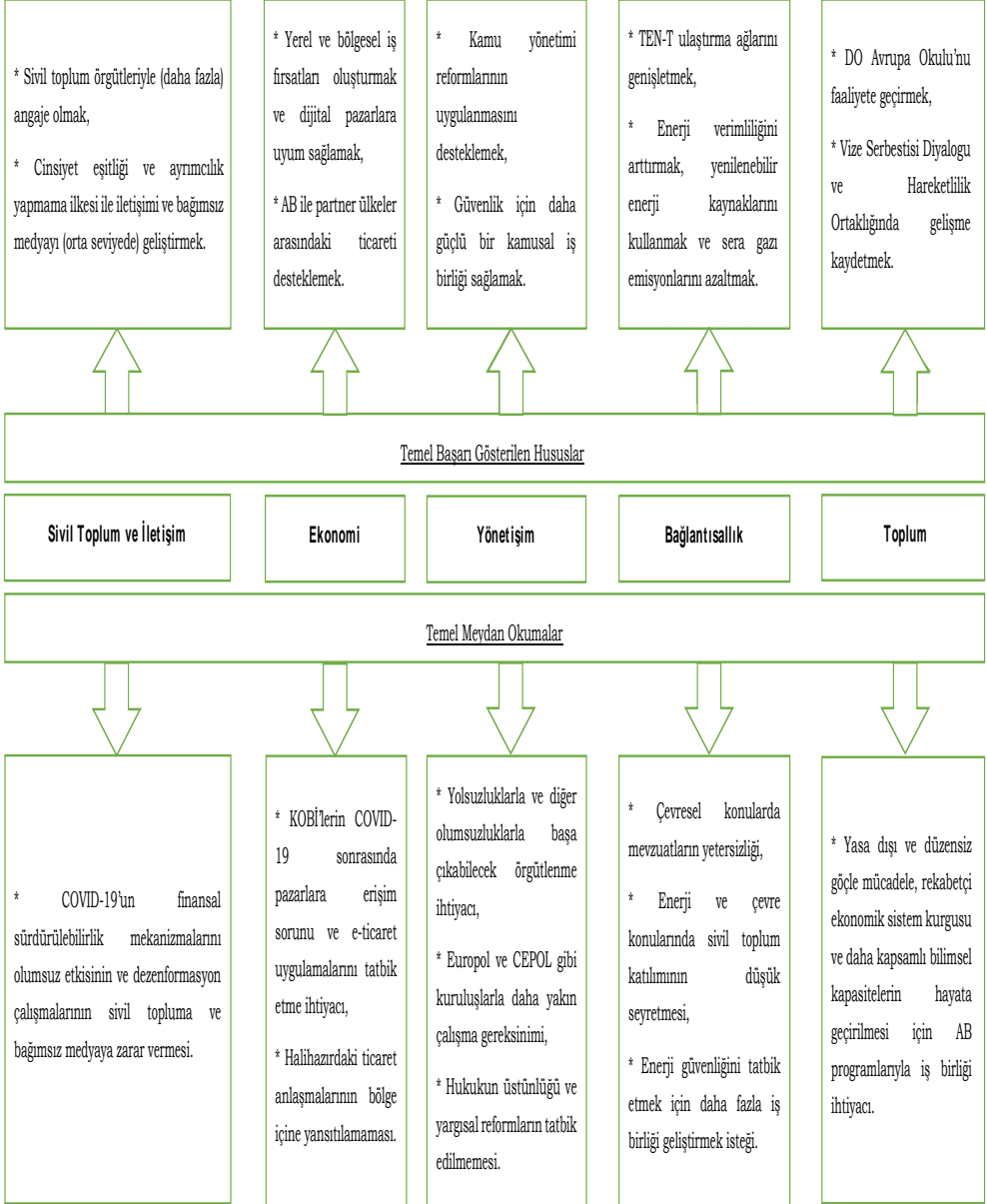
Tablo 1: Yeni Gündem Planının Değerlendirilmesi

Politika Çıktıları	Politika Çıktılarının (2021 Yılındaki Genel) Değişim Durumu ve Niteliği
Sivil Toplum ve İletişim	Gelişim gösteren, sınırlı bir statüye sahiptir.
Ekonomi	Gelişim göstermeyen, ancak tamamlanmaya yakın bir statüye sahiptir.
Yönetişim	Gelişim göstermeyen, dengeli bir statüye sahiptir.
Bağlantısallık	Gelişim gösteren, tamamlanmaya yakın bir statüye sahiptir.
Toplum	Dengeli bir gelişim gösteren, tamamlanmaya yakın bir statüye sahiptir.

Kaynak: European External Action Service, 2021c.

Tablo 1 incelendiğinde, yeni gündem planı kapsamında hayata geçirilen politika çıktılarının 2021 yılına kadar kayda değer bir performans sergilediği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda, değişimin en çok gözlemlendiği politika çıktıları arasında *Sivil Toplum ve İletişim* ve *Bağlantısallık* yer alırken; *Ekonomi*, *Bağlantısallık* ve *Toplum* ise statülerinin olumlu yönde değiştiği çıktılardan olmuştur. Ancak tüm bu müspet hadiseleri değerlendirirken, politika çıktılarının başarıya ulaşmasında tetikleyici bir role sahip olduğu düşünülen somut arka plan gelişmelerinin açığa kavuşturulması çağdaş meydan okumalar çerçevesinde analiz edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Şekil 1: Yeni Gündem Planlarının İzlenmesi

Şekil 1 incelendiğinde, politika çıktılarının değişim durumu ve niteliğinin, yeni gündem planında yer alan temel başarılar ve meydana okumalarla birlikte değerlendirildiğini göstermektedir. Bu sayede analizin konusunu, politika çıktılarının küresel arenada meydana gelen hadiseler doğrultusunda ne ölçüde somut çıktılar elde ettiği oluşturmaktadır. Bu cihetle, partner ülkelerde faaliyet gösteren bazı sivil toplum örgütleri ve temsilcilerinin Avrupa ile angaje olabilmesi için (Burs ve Eğitim Programları ve CSO Meter gibi) yenilikçi programlar geliştirilmesi; yeni cinsiyet eşitliği aksiyon planlarının yürürlüğe konulması; DKSTA ve EU4business girişimi çerçevesinde 185 bin KOBİ'ye ve 50 bin kadın girişimciye destek verilmesi; EUvsDisinfo kapsamında DO üzerine ortaya atılan dezenformasyonla mücadele politikalarının hayata geçirilmesi; dijital pazarlara daha kolay erişebilmek için Bölgesel Dolaşım ve Spektrum Anlaşmalarının imzalanması; AB Sivil Koruma Mekanizması ile kamu güvenliğinin tesis edilmesi; 187 yerel yönetimin (2030 yılına kadar) CO2 emisyon oranını %30'a kadar azaltmayı taahhüt etmesi; EU4Youth Erasmus+ kapsamında 43 bin akademik personel ve öğrencinin eğitim alması ve Ufuk Avrupa Programı sayesinde 50 milyon dolar doğrudan destek aktarımının sağlanması yeni gündem planının başarıları arasında yer alırken; COVID-19'un sivil toplum hareketlerini, mali sürdürülebilirlik faaliyetlerini ve pazarlara erişim olanaklarını olumsuz bir şekilde etkilemesi, partner ülkelerdeki hukukun üstünlüğü ve yargısal reform mekanizmalarının eksikliği ve yolsuzlukların devam etmesi ve yasa dışı göç faaliyetlerinin durdurulamaması ise söz konusu iş birliği çerçevelerinin gelişmesinde olumsuz etkilere sahip olan meydan okumalar arasında yer almıştır. Bu ifade edilenler neticesinde Toparlanma, Dirençlilik ve Reform mottosuyla kaleme alınan Çalışma Belgesi, uluslararası sistemdeki meydan okumalara ve havza özelindeki bazı zorluklara rağmen DO'nun Geniş Karadeniz ülkeleri üzerindeki sosyoekonomik etkisini kanıtlamış ve daha ileriye götürülmesi için gelecekteki çabalarının var olabileceğini hissettirmiştir.

Çalışma Belgesi sadece yeni gündem planlarının 2021 yılındaki görünümünü değil aynı zamanda (Altıncı DO Zirvesi'nin sonunda yayınlanan Ortak Bildiride de vurgulandığı üzere) YEYP'ı da incelemeye almıştır. Belgede, yeni gündemin yatırım sütunu altında değerlendirilen YEYP'in COVID-19 sonrası partner ülkeler için yeni bir başlangıç noktası oluşturduğu iddia edilmiş ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ve diğer uluslararası finans kuruluşlarıyla iş birliği yaparak, kamu ve özel yatırımları teşvik etmesi gerektiği savunulmuştur. Ayrıca belgede her bir Geniş Karadeniz ülkesinin kendine özgü ihtiyaçları ve öncelikleri dahilinde beş amiral gemisi girişimi belirlendiği ve böylece uzun vadede dayanıklılık ve rekabet gücünü destekleyerek, somut faydalar elde edilebileceği belirtilmiştir. Ancak tüm bu ifade edilenlerin gerçekleştirilip, daha başarılı sonuçlar elde edilebilmesi için iktisadi planlamaların ve yatırımların yönetim sütunuyla yani kamu yönetimi reformu, yargı reformu ve insan hakları alanlarındaki gelişmelerle aynı doğrultuda ilerlemesinin zaruri olduğu hatırlatılmıştır (European External Action Service, 2021c).

Sonuç

Geniş Karadeniz Havzası, Soğuk Savaş sonrasında dönüşüm geçirmiş ve uluslararası sistemdeki yerleşik güçlerin politikalar geliştirirken, üzerine düşünmesi gereken bir konuma ulaşmıştır. Avrupalı uluslar, özellikle Sovyetlerin çöküşünden sonra Doğu Avrupa'da ortaya çıkan güç boşluklarını doldurabilmek ve yeni stratejilerini daha uyumlu bir şekilde tatbik edebilmek için birtakım iş birliği girişimleri ile havza ülkeleriyle daha yakın ilişkiler kurmak istemiştir. OİA vasıtasıyla münasebetlerini geliştiren AB, kısa bir zaman içerisinde komşu devletlere yönelik hususi politikalarla havzaya açılmaya başlamıştır. AKOPO ve Karadeniz Sinerjisi, biraz önce ifade edilen girişimler arasında yer almıştır. Ancak Birlik özellikle 2007 yılında gerçekleştirmiş olduğu beşinci genişleme dalgası sonrasında Karadeniz'e komşu olarak yaklaşması sayesinde havzada daha etkin bir rol

oynamaya çalışmıştır. Bu durum, AB'nin Karadeniz politikalarını analiz eden araştırmacılar tarafından da kabul edilmiş ve iş birliklerinin eksik yönleri eleştirilmiştir. Araştırmacılar, AKOPO'nun ve Karadeniz Sinerjisi'nin özellikle teorik derinliğinin havzaya yansıtılmadığını ve uluslararası sistemden kaynaklanan belirsizliklerinde etkisiyle kapasitelerinin olumsuz bir şekilde etkilendiğini belirtmiştir. Ancak bu iki çerçeve arasında yer verilmeyen ve diğer bir iş birliği mekanizması olan DO ise 2021 yılında Avrupalı uluslar ile partner ülkeler arasında daha kapsamlı bir mekanizma olarak değer kazanmıştır. DO'nun diğer komşuluk politikalarından farklı olarak algılanmasının en önemli sebeplerinden biri taraflar arasında sürekli iletişim halini devam ettirmiş olmasıdır. Özellikle 2021 yılında Altıncı DO Zirvesi'nin gerçekleştirilmesi, yılın belirli dönemlerinde üst düzey katılımcıların iştirak etmesiyle düzenlenen Dış İşleri Bakanlıkları başta olmak üzere diğer Bakanlık toplantıları, Gençlik ve Sivil Toplum Forumları, Euronest Parlamenter Meclisi oturumları ve diğer birçok etkinlik Avrupalı uluslar ile partnerlerinin münasebetlerinin kesintisiz olarak devam ettirildiğini göstermiştir. Dolayısıyla 2021 yılı söz konusu faaliyetler için önemli bir dönüm noktasını oluşturmuş ve AB'ye havza ülkelerine göstermiş olduğu ilginin geçen yıllardaki muhasebesini yapabilmek için bir fırsat sağlamıştır. AB'nin bu muhasebesi sonucunda havza ülkelerinin özellikle COVID-19'un neden olduğu uluslararası istikrarsızlıklara karşı durabilmesi için çok çeşitli programları hayata geçirerek, 3 milyar dolara yakın yardım paketini devreye aldığı, KOBİ'lere ve girişimcilere destek verdiği, çevre üzerine yerel yönetimlerle ortak çalışmalar gerçekleştirdiği, eğitim alanında önemli fırsatlar oluşturduğu ve yargısal gelişmeler sağladığı vurgulanmıştır. Ayrıca Birlik, üst düzey katılım gösterilen söz konusu görüşmelerde ve sonrasında yapılan değerlendirmelerde, 2021 yılının sonlarına doğru Rusya'nın (bir DO ülkesi olan) Ukrayna'ya karşı saldırgan bir tutum içerisine girmiş olmasından dolayı rahatsızlıklarını dile getirmiş ve birtakım caydırıcılık unsurlarının devreye alınabileceği uyarısında bulunmuştur. Ancak yine de bazı devlet

adamları ve düşünürler, DO'nun halihazırdaki gelişmelere rağmen kapsamının sınırlı kaldığını iddia ederek, sadece ticaret anlaşmalarının kapsamını genişleten ve vize serbestisi diyaloglarını başlatan bir mekanizma olarak değerlendirilmesinin daha reel politik bir bakış açısını yansıtabileceğini iddia etmiş ve yeni bir yaklaşım getirerek, adaylık öncesindeki nihai aşamalardan biri olarak değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Tüm bu ifade edilenler neticesinde, AB'nin zamanın ruhu itibarıyla Geniş Karadeniz'e yönelik geliştirmiş olduğu politika setlerinin, belirsizliklerine ve ihtilaflarına rağmen havza halkları nezdinde pratiklerinin olduğu ve faydalar sağladığı anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Akgül, P. (2021). Questioning The Effectiveness Of The Eu's European Neighbourhood Policy: A Case Of Ukraine. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi*, 4(1), 18-32.
- Aurescu, B. (2011, June 5). *The Role Of The European Union In The Wider Black Sea Region*. Retrieved October 7, 2021, from Turkish Policy Quarterly: <http://turkishpolicy.com/article/411/the-role-of-european-union-in-the-wider-black-sea-region-spring-2011>.
- Aydın, M. (2004, June). *Europe's next shore: the Black Sea region after EU enlargement*. Retrieved from The European Union Institute for Security Studies: <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/occ53.pdf>.
- Barigazzi, J. (2021, December 15). *Don't fall into Putin's trap, Estonian PM warns the West*. Retrieved December 26, 2021, from POLITICO: <https://www.politico.eu/article/estonia-pm-eu-nato-putin-influence/>.
- Bastian, K. (2021). The EU in the Eastern Mediterranean—a “Geopolitical” Actor? *Orbis*, 65(3), 483-489.

- Chausovsky, E. (2022, January 14). *Russia Is Worried About Challenges in the Caucasus*. Retrieved October 10, 2021, from Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2022/01/14/russia-cstocaucasus-nagorno-karabakh/>.
- Cichocki, M. (2016). European Neighbourhood Policy or Neighbourhood Policies. In K. Henderson, & C. Weaver (Eds.), *The Black Sea Region and EU Policy* (pp. 9-29). New York: Routledge.
- Cornell, S. E., Jonsson, A., Nilsson, N., & Häggström, P. (2006, December). *The Wider Black Sea Region: An emerging Hub in European Security*. Retrieved October 2, 2021, from Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program – A Joint Transatlantic Research and Policy Center: https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2006_12_SRP_CornellJonssonNilssonHaggstrom_Black-Sea.pdf.
- Delegation of the European Union to Ukraine. (2022). *Delegations of Ukraine*. Retrieved October 5, 2021, from The Official Website of Delegation of the European Union to Ukraine: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/area/azindex_en.
- Deutsche Welle. (2021, December 15). *EU talks with former-Soviet republics with eye on Russia*. Retrieved December 23, 2021, from Deutsche Welle: <https://www.dw.com/en/eu-talks-with-former-soviet-republics-with-eye-on-russia/a-60134072>.
- Eastern Partnership Civil Society Forum. (2021, June 22). *3rd Eastern Partnership Ministerial Meeting on Environment and Climate Change*. Retrieved October 16, 2021, from The Official Website of Eastern Partnership Civil Society Forum: <https://eap-csf.eu/project/eapcsf-at-ministerial-meeting-environment-climate-change-2021/>.
- Emmott, R., & Siebold, S. (2021, December 16). *France and Germany seek fresh peace talks with Russia*. Retrieved

December 19, 2021, from Reuters:
<https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-moldova-georgia-press-eu-membership-summit-2021-12-15/>.

EU Neighbours. (2017). *5th Eastern Partnership (EaP) Summit in Brussels Myths about the Eastern Partnership*. Retrieved October 12, 2021, from The Official Website of EU Neighbours:

https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2017-11/eng.myth_busting_factsheet_eap_0.pdf.

EUR-Lex. (2020, June 12). *Partnership and Cooperation Agreements (PCAs): Russia, the Southern Caucasus and Central Asia*. Retrieved October 3, 2021, from The Official Website of EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ar17002>.

Euronest Parliamentary Assembly. (2021a). *Statement of the Bureau of the Euronest Parliamentary Assembly, Yerevan, 22 February 2022*. Retrieved February 25, 2022, from The Official Website of Euronest Parliamentary Assembly: <https://www.europarl.europa.eu/euronest/en/home/highlights>.

Euronest Parliamentary Assembly. (2021b). *The 13th Annual Assembly "Road to recovery: fostering reform and resilience for a stronger Eastern Partnership"*. Retrieved October 17, 2021, from The Official Website of Euronest Parliamentary Assembly: <https://eap-csf.eu/aa2021/>.

European Commission. (2007, April 11). *Black Sea Synergy-A New Regional Cooperation Initiative*. Retrieved October 1, 2021, from The Official Website of European Commission: https://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/pdf/com07_160_en.pdf.

European Commission. (2012, September 25). *New EU funding to improve border management and regional cooperation in the Eastern Partnership*. Retrieved October 24, 2021, from The Official Website of European Commission:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_12_1007.

European Commission. (2021a). *Negotiations and agreements*. Retrieved October 4, 2021, from The Official Website of European Commission:

<https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/>.

European Commission. (2021b, July 2). *Q&A: The Eastern Partnership post 2020 priorities*. Retrieved October 26, 2021, from The Official Website of European Commission: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_3381.

European Committee of the Regions. (2021, December 14). *10th CORLEAP annual meeting*. Retrieved December 18, 2021, from The Official Website of European Committee of the Regions: <https://cor.europa.eu/en/events/Pages/10th-corleap-annual-meeting.aspx>.

European Council. (2021a, December 17). *Eastern Partnership summit, 15 December 2021*. Retrieved December 20, 2021, from The Official Website of European Council: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2021/12/15/>.

European Council. (2021b, December 8). *Address by President Charles Michel to the annual EU Ambassadors' conference*. Retrieved October 12, 2021, from The Official Website of European Council:

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/12/08/address-by-president-charles-michel-at-the-annual-eu-ambassadors-conference/>.

European Council. (2021c, December 15). *Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit 'Recovery, Resilience and Reform' Brussels, 15 December 2021*. Retrieved October 14, 2021d, from The Official Website of European Council: <https://www.consilium.europa.eu/media/53527/20211215-eap-joint-declaration-en.pdf>.

- European Council. (2021d, December 15). *Remarks by President Charles Michel at the press conference after the 6th Eastern Partnership Summit*. Retrieved October 15, 2021, from The Official Website of European Council: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/12/15/intervention-du-president-charles-michel-lors-de-la-conference-de-presse-a-l-issue-du-sommet-du-partenariat-oriental/>.
- European Council. (2021e, December 24). *5th Eastern Partnership Youth Forum*. Retrieved December 29, 2021, from The Official Website of European Council: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/news/20211223-24-5th-eap-youth-forum/>.
- European Council. (2021f, December 15). *Eastern Partnership Foreign Ministers meeting, 15 November 2021*. Retrieved December 24, 2021, from The Official Website of European Council: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-ministerial-meetings/2021/11/15/>.
- European External Action Service. (2021a). *European Neighbourhood Policy*. Retrieved October 9, 2021, from The Official Website of European External Action Service: https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/european-neighbourhood-policy-enp/330/european-neighbourhood-policy-enp_en.
- European External Action Service. (2021b, December 13). *Disinformation narratives about the Eastern Partnership*. Retrieved October 13, 2021, from The Official Website of European External Action Service: https://www.eeas.europa.eu/eeas/disinformation-narratives-about-eastern-partnership_en.
- European External Action Service. (2021c, July 2). *Joint Staff Working Document- Recovery, resilience and reform: post 2020 Eastern Partnership priorities*. Retrieved October 22, 2021, from The Official Website of European External Action Service:

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2021_186_f1_joint_staff_working_paper_en_v2_p1_1356457_0.pdf.

- European External Action Service. (2022, February 7). *EU-US: Press remarks by High Representative Josep Borrell after the meeting with Secretary of State Antony Blinken*. Retrieved February 10, 2022, from The Official Website of European External Action Service: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-us-press-remarks-high-representative-josep-borrell-after-meeting-secretary-state-antony_en.
- Forst, C. (2021, December 15). *What can the EU offer its eastern neighbours?* Retrieved December 24, 2021, from International Politics and Society: <https://www.ips-journal.eu/topics/european-integration/what-can-the-eu-offer-to-its-eastern-neighbours-5611/>.
- Gogaladze, A. (2021). *Towards effective conservation and governance of Pontocaspian biodiversity in the Black Sea region*. (Unpublished Doctoral Thesis). Institute of Environmental Sciences (CML), Faculty of Science, Leiden University, Leiden.
- Gotev, G. (2021, December 20). *Ambassador: Ukraine succeeded to put security at the centre of Eastern Partnership*. Retrieved December 25, 2021, from EURACTIV: <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/interview/ambassador-ukraine-succeeded-to-put-security-at-the-centre-of-eastern-partnership/>.
- Kırbaşoğlu, F., & Tüfekçi, Ö. (2020). Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçler Politikası: BRICS ve MIKTA Ülkelerinin Meydan Okumaları. *Novus Orbis: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2(1), 39-70.
- Kırbaşoğlu, F., & Tüfekçi, Ö. (2021). Avrupa Birliği'nin Geniş Karadeniz Havzası'na Yönelik Politikaları: 2020. Ö. Tüfekçi (Ed.) içinde, *Karadeniz: 2020 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler* (s. 439-473). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.

- Khatu, J. (2022, February 2). *Opinion – The European Union’s Status in the Russia-Ukraine Crisis*. Retrieved October 6, 2021, from E-International Relations: <https://www.e-ir.info/2022/02/02/opinion-the-european-unions-status-in-the-russia-ukraine-crisis/>.
- King, C. (2008). The Wider Black Sea Region in the Twenty- First Century. In D. Hamilton, & G. Mangott (Eds.), *The Wider Black Sea Region in the 21st Century: Strategic, Economic and Energy Perspectives* (pp. 1-23). Washington: Center for Transatlantic Relations.
- Makszimov, V. (2020, January 1). *Commissioner Várhelyi: Youth to become new ‘focal point’ in Eastern Partnership*. Retrieved October 12, 2021, from EURACTIV: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/commissioner-varhelyi-youth-to-become-new-focal-point-in-eastern-partnership/>.
- Maurer, H. (2021). The European External Action Service. In M. Riddervold, J. Trondal, & A. Newsome (Eds.), *The Palgrave Handbook of EU Crises. Palgrave Studies in European Union Politics*. (pp. 357-372). Cham: Palgrave Macmillan.
- Nieczypor, K. (2021, December 17). *Eastern Partnership Summit: Kyiv's growing disappointment*. Retrieved December 25, 2021, from Centre for Eastern Studies (OSW): <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2021-12-17/eastern-partnership-summit-kyivs-growing-disappointment>.
- Pkhaladze, T. (2021, December). *Time for Europe to Step Up: the Eastern Partnership Summit and the Future of the Black Sea Region*. Retrieved December 25, 2021, from European Centre for International Political Economy (ECIPE): <https://ecipe.org/blog/eastern-partnership-summit-and-black-sea-region/>.
- Popescu, N. (2008, December 1). *The EU’s sovereign neighbours*. Retrieved October 8, 2021, from European Council on Foreign Relations:

https://ecfr.eu/article/commentary_the_eus_sovereign_neighbours/.

- Republic of Estonia Ministry of Foreign Affairs. (2021, October 14). *The seventh Eastern Partnership conference is held today*. Retrieved October 21, 2021, from The Official Website of Republic of Estonia Ministry of Foreign Affairs: <https://vm.ee/en/news/seventh-eastern-partnership-conference-held-today>.
- RTÉ. (2021, June 28). *Belarus suspends participation in EU initiative in response to sanctions*. Retrieved October 12, 2021, from RTÉ: <https://www.rte.ie/news/world/2021/0628/1231867-belarus-suspends-participation-in-eu-initiative/>.
- Shelest, H. (2022). From Soft Security to Hard Security in the Black Sea Region – Does the osce Fit? *Security and Human Rights*, 1-15.
- Smith, K. E. (2005). The Outsiders: The European Neighbourhood Policy. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 81(4), 757-773.
- Sobol, M. (2015). It's the Member States, stupid!: The deadlock which bedevils the European Neighbourhood Policy. *Studia Diplomatica*, 68(1), 63-76.
- Stefanova, B. M. (2021). Evolutionary institutionalism in Europe's neighborhood post-enlargement: the European Neighborhood Policy brings geopolitics back in. *Asia Europe Journal*, 19(3), 329–346.
- Stercul, N. (2021, 07 21). *A new bridge between East and West?* Retrieved October 13, 2021, from International Politics and Society: <https://www.ips-journal.eu/topics/european-integration/a-new-bridge-between-east-and-the-west-5307/>.
- TASS. (2021, December 16). *Eastern Partnership summit declaration avoids mentioning Russia*. Retrieved December 23, 2021, from TASS, Russian news agency: <https://tass.com/world/1376307>.

- Tassinari, F. (2006). *A Synergy for Black Sea Regional Cooperation: Guidelines for an EU Initiative*. Brussels: Centre for European Policy Studies. Retrieved from Centre for European Policy Studies: <https://www.files.ethz.ch/isn/24413/PB105.pdf>.
- Triantaphyllou, D. (2012). The Uncertain Times of Black Sea Regional Security. *Euxeinos Journal, Center for Governance and Culture in Europe*, 6, 4-10.
- Triantaphyllou, D. (2014). The European Union and the Black Sea Region in Search of a Narrative or a New Paradigm. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 16(3), pp. 286- 299.
- Weaver, C. (2016). *The Politics Of The Black Sea Region*. New York: Routledge.
- Wolczuk, K. (2016). Convergence Without Finalité: EU Strategy Towards Post-Soviet States In The Wider Black Sea Region. In K. Henderson, & C. Weaver (Eds.), *The Black Sea Region and EU Policy* (pp. 45-65). New York: Routledge.
- Zhelev, P. (2021). *Building a Closer Black Sea: Promoting Trade and Economic Interdependence*. Washington: Frontier Europe Initiative.

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya, Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan

Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dilek KARADENİZ TOPAL

Dilek KARADENİZ TOPAL, 01.02.1992 tarihinde Şanlıurfa ili Suruç ilçesinde doğdu. 1998 yılında Anadolu İlköğretim Okulu'nu; 2006 yılında Anadolu Ortaokulu'nu; 2010 yılında Adana Anadolu Kız Meslek Lisesi'ni; 2015 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans programını tamamladı. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terörizm programında doktora eğitimine başladı.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Eda TUTAK; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans eğitiminden bölüm birinciliği ve yüksek onur derecesiyle mezun oldu. Ardından Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını 2014 yılında tamamlayan TUTAK, 2021 yılında aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora derecesini aldı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Ar-Ge Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan TUTAK, halen bu üniversitede Yönetim ve Organizasyon Bölüm Başkanı olarak çalışmaktadır.

Esra ÇİL AYDOĞDU

28.01.1991 tarihinde Trabzon ili Ortahisar ilçesinde doğdu. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Toplumsal Güvenliğe Etkileri” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında başladığı doktora programına halen devam etmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi’nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi –

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve "Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği" başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hakan ÜNAY

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde 2017'de tamamlamıştır. 2018'de Necmettin Erbakan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde başladığı yüksek lisans eğitiminden 2022'de sınır duvarları üzerine yazdığı tezi başarıyla savunarak mezun olmuştur. Hâlihazırda Gaziantep Üniversitesi Sosyoloji bölümünde doktora öğrencisidir. Göç ve sınır politikaları alanında araştırmalarını sürdüren yazar, Göç

Araştırmaları Vakfı bünyesindeki Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi'nde 2019'dan bu yana araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını tamamlamıştır. 2014 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmakta olan Kınık, doktora eğitimine aynı üniversite ve anabilim dalında devam etmektedir. Doktora Tezi, “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırmaktadır.

İsmail KÖSE

1975 yılında Trabzon'da doğdu. Yakın Doğu Üniversitesi'nde devlet burslu olarak 1994 yılında başladığı Uluslararası İlişkiler lisans eğitimini 1999 yılı içerisinde Yüksek Onur derecesi ile tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2002 yılında Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nden 2013 yılında "Cumhuriyet Tarihi Doktoru" unvanı ile mezun oldu. Aynı yıl Erciyes Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasal Tarih Anabilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2016 yılı başında naklen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne atandı. 2017 yılında Doçent oldu. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazan Çemrek, birçok

akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD’de Florida State University’de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware’da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware’da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmakta olan yazarın özel çalışma alanını Çin Dış Politikası oluşturmaktadır. Müge YÜCE, araştırma amacı ile daha önce Finlandiya Turku Üniversitesi ve Polonya Opole Üniversitelerinde bulunmuştur. Yazar iyi derecede İngilizce ve orta düzeyde Çince bilmektedir.

Rukiye PATAN

1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Patan şu anda tez aşamasındadır.

Süleyman TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Temiz, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 2004 yılında mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Tokat'ta bulunan Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Cumhuriyet Tarihi BD'da tamamladı. Bununla birlikte 2010 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersleri verdi. Bunun akabinde 2012 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı ve 2012'den 2018 yılına kadar Malezya'da bulunan Kuala Lumpur Türk Büyükelçiliğinde vazifesine devam etti. 2017 yılında International Islamic University Malaysia'dan doktora derecesini aldı. 2018 yılında görevini tamamladıktan sonra, Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde vazifeye başladı. Uzun süre güneydoğu Asya bölgesinde resmi vazifede bulunmuş olan Dr. Süleyman Temiz'in araştırma alanları, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği-ASEAN, Güneydoğu Asya Ülkeleri, Güneydoğu Asya Bölgeselciliği ve devletlerarası ilişkileridir.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora

eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Gütay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan Gütay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diplomasi, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

Yaşar SARI

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde Öğretim Üyesidir. Lisansını İstanbul Üniversitesi'nden, Yüksek Lisansını Old Dominion Üniversitesi ve Doktorasını Virginia Üniversitesi'nden aldı. ABD, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde ders verdi. Rusya, Kafkasya ve Orta Asya üzerine akademik çalışmaları vardır.

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon